

Az embergyülölő.

— Elbeszélés. —

Hol a Taurus a vihar fölé emeli fejét és a távollevő utasnak semmi más látnivalót nem nyújt, mint komor sziklákat, zúgó záporpatakokat és más zordon természetű dolgok változatosságát, e rettenetes hegynék sivár kebelén, az emberi társaságtól megválva és az emberek szokásait utálva, ott élt Asem, az Embergyülölő.

Asem ifjúságát az emberek között töltötte, részt vett azoknak örömeiben; arra tanították volt, hogy szeresse embertársait a legforróbb szeretettel. Azonban hajlamainak gyöngédségéből minden vagyonát elköltötte a nyomorultak szükségeinek enyhítésére. A koldus sohasem kopogtatott hiában ajtaján, a fáradt utas sohasem haladt el kapujánál a nélkül, hogy be ne tért volna; ő csak akkor hagyott fel a jóltevéssel, mikor már jót tenni nem volt többé módjában.

Jóltevésben elköltött vagyonáért hálás viszonzásra számított azoktól, kiket előbb segített, s éppen ezért, ha valamelyiköket megszólította, ezt olyan bizalommal tette, mint a ki az általa tett jókért viszonzást vár. A hálátlan világ azonban nemsokára megunta alkalmatlankodásait, mert hát a szánalom csak rövid életű érzés. Ezért aztán nemsokára egészen más szemmel kezdte nézni az emberiséget, mint a milyennel azelőtt nézte. Ezer vétket látott, melyekről előbb még azt sem gyanította, hogy léteznek. Bármerre tekintett, hálátlanság, kétszinűség és árulkodás munkáltak arra, hogy neveljék utálatát az emberek iránt. Elhatározta, hogy többé nem fog élni egy olyan világban, melyet gyülöl, s mely az ő utálatáért megvetéssel fizetett, visszavonult erre a terméketlen vidékre, hogy magánosan elmélkedjék a megtorlásról és társalogjon az egyetlen becsületes lélekkel, melyet ismert, tudniillik a saját magáéval.

Egy sziklaüreg volt egyedüli menedékhelye az időjárás kegyetlensége ellen, gyümölcsök, melyeket a hegyoldalról gyűjtött, egyedüli tápláléka. Italt pedig fáradtsággal és veszélyek között hozta a zúgó hegyipatakból. Így élt ő, messze a világtól, óráit elmélkedésben töltve és olykor örvendve, hogy meg tudott élni függetlenül ember-

társaitól. A hegy aljában egy terjedelmes tó mutogatta átlátszó kebelét, széles felületén visszatükrözve a hegynek fenyegető borzalmait. Asem olykor lejött ehhez a nagy tükörhöz és ledőlván annak meredek partjára, egy egy kíváncsi tekintetet vetett az előtte elterülő sima felületre. Milyen szép is a természet! kiáltott fel gyakran, milyen kedves még legvadabb megjelenésében is! Mily gyönyörű ellentét az a síkság, mely előtttem elterül és ama rettenetes tömeg, mely borzasztó csúcsát a felhőkben rejti el. De e látnivalók szépsége semmiképpen sem hasonlítható össze azoknak hasznosságával. Innen táplálkozik száz meg száz folyó, melyek egészséget és termékenységet osztanak szét a különböző országokban, melyeken keresztül folynak. A világegyetem minden része szép, igazságos és bölcs; de az ember, a nyomorult ember mótely a természetben, ő az egyedüli szörnyszülött a teremtésben. Viharoknak, forgószeleknek megvan a maguk haszna, de a bűnös, hálátlan ember szennyfolt az egyetemes szépség tiszta lapján. Miért is születtem én abból az utálatos fajból, melynek vétkei csaknem szemrehányás a Teremtő bölcsességére nézve! Ha az emberek büntől teljesen szabadok volnának, minden összeegyezés, rend és összhang volna. Egy erkölcsileg tiszta világ volna az eredménye egy teljesen erkölcsi működő erőnek. Miért, miért kell tehát nekem, oh Allah! sötétség, kételkedés és kétségbeesés által korlátozva lennem.

A mint kiejtette e szavakat, az előtte levő tóba akarta magát belevetni, hogy kételkedését kielégítse s egyszerismind aggodalmainak véget vessen, midőn hirtelen egy fenséges lényt látott meg, mely a tó felületén sétált és azon part felé közeledett, melyen ő állott. E váratlan dolog azonnal megakasztotta szándékában, megállott, elgondolkozott és azt képzelte, hogy a közeledő tekintetében van valami megdöbbentő és isteni.

Ádámnak fia, kiáltott a szellem, várj csak hirtelen elhatározásoddal. A hívők Atyja ismeri a te igazságos és feddhetetlen voltodat, a te nyomorúságodat és azért küldött engem, hogy enyhületet ajánljak és szolgáltatassak számodra. Nyujtsd ide kezedet és kövess félelem nélkül, bárhova vezetlek. Ugy tekints, mint a Meggyőződés Szellemét, kit a nagy Próféta azért tart, hogy tévelygéseikből visszatérítsem azokat, kik eltévednek nem kíváncsiságból, hanem egyenes és tiszta szándékkal. Kövess engem és bölcs leszesz.

Asem azonnal leszállott a tóra s vezetője mutatta neki az utat a víz tetején mindaddig, míg a tó közepére érkeztek és ekkor mind a ketten kezdtek sülyedni. A víz összezapott fejük fölött. Így sülyed-

tek lefelé több száz ölet, mignem Asem, éppen mikor már azon volt, hogy megváljon életétől, mint a mely menthetetlenül elveszett, magát vezetőjével együtt egy más világban találta, a vizek mélyében, hol emberi láb azelőtt sohasem taposott. Nem lehet leírni meglepetését, mikor meglátott egy olyan napot, mint a milyent elhagyott, feje fölött derült égboltozatot s lábainál zöldelő mezőket.

„Látom a te csudálkozásodat — így szólt a szellem — de maradj csak nyugodtan egy kissé. Ezt a világot Allah a mi nagy prófétánk kérésére és felügyelete alatt formálta, kinek egykor ugyanazon kételyei voltak, melyek a te elmédet eltöltötték, mikor megtaláltalak s melyeknek következményeitől éppen most szabadítottalak meg. Ennek a világnak értelmes lakói a te elveid szerint vannak alkotva, teljesen szabadok a bűntől. Más tekintetben olyan, mint a ti földetek, de abban különbözik, hogy oly emberek lakják, kik roszt sohasem tesznek. Ha ezt a világot kedvesebbnek találod, mint azt, melyet éppen most elhagytál, tetszésedtől függ, hogy hátralevő napjaidat itt töltsd el. Azt azonban engedd meg, hogy egy kis ideig még veled legyek, hogy kételyeidet eloszlassam és jobban megismertesselek leendő társaságoddal és új lakóhelyeddel.“

»Egy világ bűn nélküli! Esz es lények erkölcstelenség nélkül!« kiáltott fel Asem lelkesedéssel. »Köszönöm neked, oh Allah, ki végre meghallgattad az én kérésemet. Ez, ez valóban boldogságot, örömet és megnyugvást hoz számomra. Vajha örökéletű lehetnék és életemet itt fölthetném emberek között, kik nem tudnak hálátlanok, igazságtalanok, csalfák, erőszakosok és ezer más módon bűnösök lenni, mi a társadalmat oly nyomorultá teszi.

»Hagyd el most az ujongást« válaszolt a szellem. »Nézz szét magad körül, gondolkozzál minden tárgy és tett fölött, mely előttünk van s szemléléseid eredményét közöld velem. Vezess, a hová csak neked tetszik, én szolgád és oktatód leszek.«

Asem és társa hallgatva mentek egy néhány perczig, az előbbi egészen el levén merülve bámulatában; de lassanként visszanyervén előbbi derültségét, látta, hogy a vidéknek felszíne csaknem olyan mint annak, melyet elhagyott, azzal a különbséggel, hogy ez a föld alatti világ úgy tünt fel előtte, mintha még megtartotta volna eredeti kietlenségét.

»De hát« kiáltott Asem- »én itt látok ragadozó állatokat és másokat, melyeknek úgy látszik, egyedüli rendeltetésük, hogy amazoknak táplálékul szolgáljanak. Így van ez a fejünk fölött levő világban is. Ha szabad lett volna, hogy tanácsot adjak nagy profétánknak,

ezt a hiányt eltávolítottam volna és nem alkottam volna pusztító, falánk állatokat, melyek csak más teremtményeken zsákmányolnak.“
 „Ugy látom, hogy te feltűnően gyöngéd érzéssel vagy az alsóbb állatok iránt“ mondá a szellem mosolyogva. „Azonban a mi az alábbvaló teremtményeket illeti, ez a világ teljesen megegyezik a másikkal és pedig igen szembetűnő okokból. Ugyanis a föld az állatoknak sokkal nagyobb számát tudja fentartani, ha azok így egymásnak tápláléka lesznek, mintha azok kizárólag csak növényterményekkel élneek; úgy hogy a különböző természetű állatok, így alkotva, a helyett hogy sokaságuk apadna, fenmaradnak a lehető legnagyobb számban. Azonban menjünk tán most az előttünk levő lakott vidékre és lássuk, hogy az mire tud minket oktatni.“

Nemsokára elértek az erdő szélére és beléptek a vidékre, melyen bűn nélkül való emberek laktak. Asem képzeletében már előre érezte azt a szellemi gyönyört, melyet átélni remélt egy ilyen ártatlan társaságban. Azonban alig hagyták el az erdő szélét, midőn látták, hogy a lakosok egyike gyors futással, arczán rémülettel, menekül egy sereg mókus elől, melyek nagyon is veszélyes közelségből üldözték őt. „Nagy ég!“ kiáltott Asem „de hát az miért menekül? Ugyan hogy félhet olyan számbavehetetlen állatoktól? Alig mondotta ki ezeket, mikor meglátott két kutyát, melyek az emberi nemnek egy másik egyedét üldözték, ki ugyanolyan ijedtséggel és sietséggel igyekezett azoktól megmenekülni. „Ez monda „Asem“ már mégis csak bámulatos; s ennek a különös viselkedésnek még csak magyarázatját sem tudom adni“. „Az állatok minden faja“ — felelt a szellem — manapság nagyon elhatalmasodott ebben az országban, mert a lakosok eselt vagy erőszakot használni azok pusztítására igazságtalannak gondolván, számuk szerfölött megszorodott és most bizony sokszor bébéütnek az emberek ártatlan országába.“

„De hát el kellene őket pusztítaniok“ kiáltott Asem; „ime most hanyagságunknak következménye“. „No, ugyan hol van hát a te gyöngédséged az alsóbb rendű állatok iránt, melynek csak az imént adtál kifejezést?“ válaszolt a szellem mosolyogva, úgy látszik hogy az igazságosságnak erőül az ágáról egészen megfélekedtél.“ — „Elismerem tévedésemet,“ viszonzá Asem, „most már meg vagyok győződve, hogy az okatlan állatokkal szemben a kegyetlenség és igazságtalanság bűnébe kell esnünk, ha a világot magunk akarjuk élvezni. De hagyjuk most az emberek kötelességeit ez észnélküli teremtmények iránt, hanem szemléljük egymással való összeköttetéseiket.“

A mint az országba bennebb-bennebb mentek, mind inkább-

inkább elbámult, hogy nem látott sem csinos házakat, sem városokat, sem a szép izlésnek valamelyes jelét. Vezetője, látván az ő csudálkozását, megjegyezte, hogy ennek az új világnak lakói teljesen megvannak elégedve az ők régi egyszerűségükkel; mindeniknek van egy háza, mely jóllehet szűkös, elegendő arra, hogy kis családját befogadja; igen jók arra, hogy házakat építsenek, melyek csak nagyobbíthatnák az ők büszkeségüket és az azt nézőknek irigységét; a mit ők építenek, az csak a szükség kielégítésére való, nem pedig mutogatásra. „Igy hát“ mondá Asem „nekik nincsenek építészeik, festőik, sem szobrászatuk; no, hiszen ezek haszontalan művészetek és el lehet azok nélkül is lenni. Hanem mégis, mielőtt sok időt vesztegetnénk még itt, meg fogom köszönni neked, ha bevezetsz egy nebény szellemes ember társaságába; alig van öröm, mely nekem oly kedves lenne, mint a művelt társalgás, semmi iránt sem vagyok oly nagy előszeretettel, mint a szellemesség iránt.“ „Szellemesség!“ , válaszolt a vezető „milyen nevetséges! Itt nincs szellemesség mert nincs reá semmi okunk. Az igaz szellemesség csak a saját kötelességeinknek és a mások kötelességeinek tudása egy mással szemben, de mi szükség van erre itt? Mindenki benső természeténél fogva teljesíti azt, a mi helyes és ugyanazt várja másoktól is. Ha a szellemesség alatt te hiu kíváncsiságot vagy üres elmélkedést értesz, mivel azok forrása hiúság, érzéki gyönyör vagy vagyonszeretet, mi igen jók vagyunk azoknak az üzésére.“ „Mindez jól lehet“, így szól Asem, »de nekem úgy tetszik, hogy e nép között igen nagy hajlandóság van a magányos életre; minden család külön tartja magát saját udvarán társalgás és érintkezés nélkül.« »Ez csakugyan igaz« válaszolt a másik »itt nincs semmi határozott társaság és nem is kell. Minden társaságot vagy félelemből vagy barátságból alkotnak; ez a nép pedig, a kik között vagyunk, igen jó arra, hogy egymástól féljen, a külön barátságra pedig nincsen semmi indító ok, hol arra mindnyájan egyformán érdemesek.« »Már ha nekem időmet itt kell eltöltenem és és nem élvezhetem sem a szép művészeteket, sem a bölcsészetet, sem a barátságot, egy ilyen világban legalább egy meghitt társalgót ohajtanék, ki elmondaná nekem az ő gondolatait és a kivel én közölhetném a magamét. „De hát ugyan mirevaló volna ez is?“ mondá a szellem, »hizelgés vagy újságvágy, ezek bűnös indító okok és itt nincsenek megengedve; a bölcsesség pedig már kérdésen kívül áll.«

»No, hát mégis« mondá Asem »a lakosoknak boldogoknak kell lenniök; mindenki meg van elégedve azzal, a mije van és nem törekszik többet halmozni fel, mint a mennyire szüksége van a saját

maga fentartására; így tehát mindenkinek van ideje sajnálni azokat, kiknek szükségük van rokonszenvre.« Alig mondotta ki ezeket, midőn füleit egy nyomorultnak siránkozása ütötte meg, ki az út szélén ült és úgy látszott, hogy a legsajnálattaméltóbb nyomorúságban, lassan mormogott az ő szerencsétlen sorsán. Asem azonnal segítségére szaladt és őt az éhenhalás legvégső fokán találta. »Különös« kiáltott fel az Ádám gyermeke, hogy egy ember, ki büntelen, ily nagy nyomorúságot álljon ki, a nélkül hogy valaki segítne rajta«. »Ne csudálkozzál,« így szólt a baldokló szerencsétlen »nem volna-e az a legnagyobb igazságtalanság, hogy azok, kiknek éppen csak elegendőjük van, hogy saját magukat fentarthassák és megelégednek a csupasz fenmaradással »vonják el a saját szájuktól és tegyék az enyémbé? Nekik soha sincs még egy főzettel sem több, mint a mennyi szükséges, a mi pedig csupán elegendő, a nélkül nem lehet ellenni.« »Többről kellene gondoskodniok, mint a mennyi szükséges« kiáltott Asem; »most azonban ellentmondok csak az imént vallott véleményemnek: minden kétely, megfajthetlenség, zűrzavar. Még a hálátlanság hiánya sem erény itt, mivel ezek sohasem részesültek valamely kegyben. Mindazonáltal még van valami, a miben kitűnnek, hazájuknak szeretete bizonyosan erényeik közül a legkedvesebb.« Nyugodtság, Asem!« felelt a védő-szellem nemkevésbé komoly, mint szép arccal »és ne játszd el minden igényedet a bölcsességhez; ugyanazon önző indító okok, melyek szerint saját érdekeinket többre becsüljük a másokéinál, vezetnek minket arra, hogy saját országunkat a másokénál előbb helyezzük. Csupán csak az a jótékonyosság ment a büntől, mely egyaránt mindenkire kiterjed és látod azt gyakorolják itt.« »Megfoghatatlan!« sohajtott fel a csalódott utas csaknem kétségbe esve, »ugyan micsoda világba vagyok én most vezetve? Alig van egyetlen erény, kivéve a mértékletességet, melyet itt gyakorolnak, és ez egyben sem mulják felül az oktalan állatokat. Aligha van szórakozás, melyet ők élveznek; bátorság, bőkezűség, barátság, szellem, társalgás, hazaszeretet, mindez erények teljesen ismeretlenek; így tehát úgy látszik, hogy nem ismerni a bünt nem annyi, mint ismerni az erényt. Vigy engem vissza, oh Génius, abba a világba, melyet én megvettem volt. Az a világ, melyet Allah alkotott, sokkal bölcsebben van alkotva, mint az, melyet Mahomed tervezett. Hálátlanságot, megvettetést, gyűlöletet most el tudok viselni, mert talán meg is érdemeltem azokat. Mikor vádoltam a gondviselés bölcsességét, csak saját tudatlanságomat mutattam; ezután arra lesz gondom csak, hogy magamat tartsam távol a büntől és szánakozzam, ha mások beleesnek.

Alig végezte, midőn a Génius, rettenetes arczultat öltve magára, maga köré szólitotta a viharokat mind és eltűnt egy forgószélben. Asem elbámulva a látottak rettenetes voltán, körül nézett az ő képzelt világában ; mikor magához tért, ugyanazon helyzetben és ugyanazon helyen találta magát, hol legelőször kezdett volt sohajtozni és kétségbeesni ; jobb lába éppen előre volt nyujtva, hogy a tóba merüljön, és még nem huzta volt vissza ; ily hirtelen küldötte reá a gondviselés az igazságok e sorozatát, melyek most lelkébe bevésődtek. Ekkor a tó partjáról nyugodtan eltávozott s otthagya borzasztó lakóhelyét, elment Segestanba, szülővárossába, szorgalommal kereskedéshez fogott és gyakorlatba vette azt a bölcseséget, melyet magányában tanult. Nehány évi takarékoság nemsokára bőséget eredményezett, háztája megnőtt, barátai a város minden részéből jártak hozzá s ő nem is fogadta azokat megvetéssel. Így nyomorúságban töltött ifjuságát előkelő, tekintélyes és kényelmes öregséggel végezte.

Goldsmithtől ford.

GÁLFY LŐRINCZ.

Egyházi Szemle.

A millennaris esztendő olyan békében találta Magyarországot egyházait, a milyen csak különböző egyházak között lehetséges. A zivataros egyház-politikai kérdések megoldása után még egy-egy dörgés elhangzik, de ezekben a villámok már nem cikáznak s így félelmet nem okoznak. Igaz, nincs borzasztóbb, mint a csendesség, mikor az elborult láthatáron egy kissé megszűnik az elemek harcza, hogy ismét erőt szerezve, újabb és erősebb rohamokban törjön ki; azonban hazánk egyházainak békéje nem ez a csendesség. A vihar végképen elvonult, a gazda körül néz udvarán, kertjén, számbaveszi a rombolásokat, töréseket, azokat megigazítja s azután ismét megkezdli munkáját ott, hol elhagyta volt a vihar kitörése előtt. Ez az igazi képe hazánk egyházainak.

A róm. katolikus egyház püspökei körleveleket intéztek egyházmegyéikhez a millennaris esztendő alkalmából. Hazafias és békés hang vonul végig azokon, csak olykor hallszik bennük a vihar utáni dörgés messziről. A távolabbi egyházmegyéket minket kevésbé érdekelvén, csak az erdélyi püspök pásztorleveléből idézünk egy pár mondatot. Rövid történelmi visszatekintés után, mely elmondja az erdélyi püspöki megye különös küzdelmeit a kereszténység érdekében Mátyás király utánig, így folytatja a körlevél.

„Mikor a nemzet fiainak szívében megingott az a hit, a mely a nagy Hunyadi Jánost lelkesítette, akkor elenyészett a vitézi kitartás és akarat is, mely előbb megvédelmezte a hazát a szent kereszt ádáz ellenségétől. Urrá lett a pogány e hazában s pártfogása alatt a pártoskodás és az önkény elnyomta az igaz keresztény hitet is. Bornemisza Pál erdélyi püspökkel száműzetett e földről a katolikus vallás is; papjaira és hiveire az üldözés korszaka következett el és csak a százados küzdelmekben megedzett székely nemzet havasai között lobogott az igaz katolikus hitélet tüze.

Sok küzdelmébe került a jobbagnak, a mig ki tudták vinni, hogy a kath. vallás ismét elismertessék és jogai törvénybe ígattassanak. És csak akkor, mikor az egyesült keresztény nemzetek hadereje végleg megtörte az ozmán hatalmat s e haza földjéről száműzve, akkor lehetett visszaállítani az erdélyi püspökséget ősi székhelyén s ujra megkezdenni az apostolkodást az iránt, hogy a nemzet ősi keresztény hite visszaállíttassék. És foly az apostolkodás mind e mai napig. Bár az ezredév küszöbén sokan borusnak látják a keresztény hit jövőjét ebben a hazában, az én hitem, az én bizodalمام rendíthet-